

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПЕРСПЕКТИВ УКРАЇНИ

На основі аналізу виконання положень, ратифікованих Україною «Рамкової конвенції про захист національних меншин» та «Європейської Хартії регіональних мов або мов меншин» визначаються найбільш актуальні, з огляду на очікуваний якісно новий етап євроінтеграції, проблеми реалізації прав національних меншин України. Зокрема це: право на захист від дискримінації за етнічними, расовими та релігійними ознаками та проявів ксенофобії; право на національно-культурну автономію, на представництво інтересів і участь у консультативних органах, право на захист мов, яким загрожує зникнення.

Ключові слова: етнічні групи, національні меншини, самоорганізація, національна ідентичність, ксенофобія, національно-культурна автономія.

Larysa Łojko. Zabezpieczenie praw mniejszości narodowych wobec perspektywy akcesji Ukrainy do Unii Europejskiej.

Na podstawie analizy „Konwencji ramowej o ochronie mniejszości narodowych” i „Europejskiej Karty języków regionalnych albo języków mniejszości” ratyfikowanych przez Ukrainę, określono najbardziej aktualne problemy realizacji praw mniejszości narodowych, ze względu na oczekiwany jakościowo nowy etap integracji europejskiej. To, m. in. prawo do obrony przed dyskryminacją i przejawami ksenofobii ze względu na rasę, etniczność czy wyznawaną religię; prawo do autonomii narodowo-kulturalnej; prawo do reprezentacji interesów w organach doradczych; prawo do obrony języków, którym grozi zniknięcie.

Słowa kluczowe: grupa etniczna, mniejszości narodowe, samoorganizacja, tożsamość narodowa, ksenofobia, autonomia narodowo-kulturalna.

Лариса Лойко. Обеспечение прав национальных меньшинств в контексте евроинтеграционных перспектив Украины.

На основе анализа положений ратифицированных Украиной «Рамочной конвенции о защите национальных меньшинств» и «Европейской хартии региональных языков и языков меньшинств», в преддверии качественно нового этапа евроинтеграции определяются наиболее актуальные проблемы реализации прав национальных меньшинств Украины. В частности это: право на защиту от дискриминации по этническим, расовым, религиозным признакам и ксенофобии, право на национально-культурную автономию, на представительство интересов и участие в консультативных органах, право на защиту языков, существование которых оказалось под угрозой.

Ключевые слова: этнические группы, национальные меньшинства, самоорганизация, национальная идентичность, ксенофобия, национально-культурная автономия.

Larysa Loyko. The National Minorities Rights Support in the Context of the Eurointegrational Prospects of Ukraine.

The problems of the national minority rights implementation in Ukraine due to the new stage in European integration has been defined on the basis of the provision of the following documents ratified by Ukraine: “The Framework Convention for the Protection of National Minorities” and “The European Charter for Regional or Minority Languages”. The following rights are mentioned: protection from discrimination on the basis of race, colour, religion and xenophobia manifestation; national cultural autonomy; interest representation and participation in advisory and consultative bodies; endangered language protection.

Key words: ethnic groups, national minority, national identity, self-organization, xenophobia, national cultural autonomy.

Євроінтеграційні перспективи України в цілому і найближча з них — укладання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, що покликана зафіксувати перехід від партнерства і спіробітництва до політичної асоціації, — зокрема, вирішальною мірою залежать від втілення у життя українського суспільства ідеалів і принципів, які є спільним надбанням Європейського Співтовариства. Серед них — беззастережне дотримання прав людини та гарантування рівних політичних, економічних, соціальних і культурних прав громадянам, незалежно від їх етнічної, релігійної або мовної належності, недискримінація та толерантність.

Законодавче закріплення прав національних меншин було одним із перших кроків суверенної Української держави: 1 листопада 1991 року — прийнята Декларація прав національностей України, 25 червня 1992 — Закон про національні меншини в Україні. Разом з Конституцією України, яка була прийнята у 1996 році та є чинною, ці нормативно-правові документи заклали основу державної етнонаціональної політики України, як політики плюралізму, що спрямована на збереження самобутності груп меншин, об'єднання різних груп меншин між собою з домінуючим населенням країни на принципах взаємодії, поваги і рівності.

У зв'язку з цим, варто згадати, що етнополітологи розрізняють кілька різновидів політики урядів відносно осіб, які належать до поліетнічних, полірелігійних і полімовних суспільств. Так, наприклад, Ф. Капоторті застосовує терміни «плюралізм», «інтеграція», «асиміляція» і «сегрегація». П. Торнберрі розмаїття політики держав у цій сфері описує термінами «асиміляція», «інтеграція», «злиття», «плюралізм», «сегрегація», а у контексті корінних народів — оперує новим поняттям «етнорозвиток» [1, с. 21].

У контексті нашої теми, а також, виходячи з того, що Україна лише торує шлях становлення нації та формування національної ідентичності, варто з'ясувати різницю між поняттями «інтеграція» і «плюралізм». Політику інтеграції та плюралізму проводять держави, у яких статус меншин, що гарантує їм спеціальні права і збереження ідентичності, визначено у національному законодавстві та міжнародних зобов'язаннях. Інтеграція визначається як більш «м'яка» політика, ніж асиміляція, заснована на об'єднанні різних груп у єдине суспільство зі збереженням основної самобутності шляхом вжиття заради цього спеціальних заходів. Така політика не потребує однорідності й усунення всіх групових відмінностей. Інтеграція прагне усунути етнічне розмежування суспільства і гарантувати рівні права, можливості та обов'язки всім громадянам, незалежно від їхньої належності до якоїсь групи. Така політика заперечує можливість прийняття спеціальних законів для певних груп. При цьому, на думку фахівців, політику інтеграції необхідно відрізнити від політики, спрямованої на злиття культур, коли дві або більше культур об'єднуються для створення іншої, відмінної від вихідних.

Таким чином, можна зробити висновок, що політика інтеграції посідає ніби проміжне місце між двома режимами — сегрегації та асиміляції. Результатом сегрегації є культурна відсталість і пригноблення меншин. За політики асиміляції меншини зникають, результатом чого є непоправна втрата цілих культур і культурне зубожіння всього суспільства. Інтеграція меншин у громадянське суспільство є важливим і тривалим процесом, у якому необхідні участь та порозуміння як меншин, так і більшості населення країни.

Окрім того, етнополітологи розрізняють також і дві моделі політики плюралізму. Перша ґрунтується на принципі недискримінації. Мається на увазі, що культурна самобутність меншин не повинна ні заборонятися, ні підтримуватися державою. Тобто це залишається приватною справою меншин. Інша модель, яку, наприклад, Н. Глейзер визначає як модель «групових прав», потребує вжиття суспільних і державних заходів, спрямованих на захист і розвиток етнічної самобутності. Такі заходи можуть включати регіональну автономію, забезпечення мовних і представницьких прав, права на землю та ін. Саме ця модель застосовується більшістю європейських країн як найбільш ефективна і прогресивна.

Відповідно до такої політики для якнайповнішого забезпечення і реалізації прав меншин країни ухвалюють спеціальне законодавство, у якому передбачається можливість здійснення місцевого самоврядування, запровадження територіальної або культурної автономії в межах держави. За висловом П. Торнберрі, така політика уособлює «різноманітність і єдність або різноманітність у межах єдності».

Таким чином молода суверенна Українська держава, етнополітична ситуація в якій визначалася на той час не стільки загрозою етнічного сепаратизму для цілісності держави, скільки самим фактом поліетнічності населення, у складі якого було близько 130 етносів, відразу надала перевагу плюралістичній моделі державної етнонаціональної політики. Тому не випадково чинний Закон України «Про національні меншини» був визнаний свого часу експертами ОБСЄ найпрогресивнішим та найдемократичнішим серед усіх аналогічних законодавчих актів країн СНД [2, с. 124].

Цілоком у річищі цих підходів і принципів Україна позиціонувалася і на міжнародній арені. Наша держава приєдналася до всіх основних міжнародних документів, що були прийняті у цій сфері. Йдеться, зокрема, про Рамкову конвенцію Ради Європи із захисту національних меншин і Європейську хартію регіональних мов або мов меншин.

Проаналізувати дотримання європейських стандартів Україною саме на прикладі цих двох правових актів видається доцільним з огляду на перспективи інтеграції нашої країни в сучасний європейський політико-правовий і гуманітарний простір, а також, що відповідно до статті 9 Конституції України, міжнародні договори, ратифіковані Україною, є частиною українського законодавства і мають перевагу над звичайними законами.

Водночас варто акцентувати увагу на наступному: по-перше, ідеал старих західноєвропейських демократій, визначальний вплив якого зберігається й досі, стосується громадянина та його конституційних прав і обов'язків. Два фундаментальних інститути сучасної державності — національна держава і демократія — будуються на тій передумові, що нація уже сформована. По-друге, як свідчить емпіричний досвід, сучасні національні держави в Європі виникали таким чином: їх створювала або держава, або державоутворююча нація, або представники певної культури (нації). Але в усіх випадках утворенню національної держави передував важкий процес досягнення згоди, часто за допомогою насилля: люди, які жили на території певної держави або культурного простору мусили ідентифікувати себе з державоутворюючою або ж відповідно з культуруотворюючою нацією. По-третє, становлення сучасних націй та національних держав відбувається завдяки формуванню і розвитку національних рухів, які ініціюються або очолюються відповідними національно-визвольними (націоналістичними) організаціями. «Молода Італія» Мадзіні або Кирило-Мефодіївське товариство, чи Руська Трійця — це лише окремі приклади досить поширеного явища, яке, власне, може розглядатися як певний історичний етап національної самоорганізації. Принаймні деякі з цих організацій можуть бути визнані попередниками сучасних громадських організацій національних меншин. Різниця лише в тому, що одні народи зрештою перетворилися на державоутворюючі мажоритарні нації, а їхні організації, які мали на меті здобуття національної державності (звичайно, були й суто культурницькі, просвітницькі організації, які, проте, побіжно слугували тій самій меті), виконали таким чином свою історичну місію.

Від цього історичного зв'язку між сучасними організаційними формами національних меншин і національними рухами періоду націєтворення — а це, вочевидь, не просто аналогія, а дійсно споріднені явища, — нікуди не подітися. Саме така спорідненість дуже часто спонукає розглядати щонайменший натяк на права меншин крізь призму потенційного сепаратизму та іредентизму. Зрештою, національні меншини постають в історичному вимірі або як нації, що не встигли на цей «швидкісний потяг» державотворення (проте це зовсім не забезпечує від того, що зрештою вони його таки доженуть і почнуть будувати свою державу, розшматовуючи держави, що існують), або як уламки існуючих державних націй, які через різні причини опинилися поза межами своїх держав (що знову ж таки не гарантує того, що колись вони спробують до цих держав приєднатися, відокремившись від тих, у яких живуть нині).

Якщо національні держави через ці спільноти визначають свою етнічну сутність, то групи громадян держави, які не відчувають своєї належності до спільноти, стають етнічними меншинами. Відповідно до норм міжнародного права такі меншини вважаються національними і мають певний статус. На відміну від цього, «нові етнічні меншини» становлять люди, які виїхали до західноєвропейських країн протягом останніх десятиліть через економічні або гуманітарні причини. Оскільки історичні і нові етнічні меншини, з огляду на процеси утворення національної держави, є чимось на кшталт «націй, що не відбулися», вони, як і раніше, містять у собі прихований потенціал конфлікту з побудованими за канонами національної держави системою правління і світовим порядком. Чи приведе цей потенціал до збагачуючого культурного розмаїття, чи до деструктивного етнічного насильства — залежить від ставлення до національних меншин.

Євроінтеграційні інтенції вимагають внесення змін до Закону України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин», оскільки в цьому законі не лише невірно названо сам документ, прийнятий Радою Європи 5 листопада 1992 року — «Європейська хартія регіональних або міноритарних мов» (Minority Languages). Головне — змінено його зміст: у Хартії йдеться про захист мов, що мають нечисельних носіїв, а тому знаходяться на межі зникнення. Законом України «Про ратифікацію Європейської Хартії регіональних мов або мов меншин» (ст. 2) положення Хартії спрямовуються на захист мов національних меншин — білоруської, болгарської, гагаузької, грецької, єврейської, кримськотатарської, молдавської, німецької, польської, російської, румунської, словацької та угорської, і у цьому переліку є мови, що взагалі не існують: єврейська (замість ідишу або іврит), грецька (замість румейської, урумської або новогрецької) мови. Українське законодавство поставило в один ряд мови, які дійсно потребують адресної допомоги заради їх збереження та розвитку, як наприклад, гагаузька чи кримськотатарська, і мови, які мають статус державних у країнах — етнічних батьківщинах національних меншин України [3].

Реалізація прав національних меншин, як впливає з Рамкової конвенції про захист національних меншин, ратифікованої Україною 26 січня 1998 року, значною мірою визначається можливостями для їх самоорганізації. Згідно із статтею 7 Рамкової конвенції «Сторони забезпечують поважання прав кожної особи, яка належить до національної меншини, на свободу мирних зборів, свободу асоціації, свободу виявлення поглядів і свободу думки, совісті та релігії». Україна не лише гарантувала на законодавчому рівні права національних меншин, а й забезпечила відповідні умови для їх самоорганізації та етнокультурного відродження. Громадські організації національних меншин України, яких згідно з Єдиним державним реєстром сьогодні нараховується близько півтори тисячі, досить різноманітні, і це розмаїття визначається, насамперед, тими завданнями, які перед ними стоять. Це і общинні структури, наближені до традиційних форм національного життя (часто — з чіткими конфесійними ознаками), і земляцтва, і правозахисні організації, і культурні або культурно-просвітні товариства, і творчі об'єднання тощо. Усе більшого розвитку набувають спеціалізовані етнічні організації — або за демографічними ознаками (жіночі, молодіжні), або за професійною орієнтацією (спілки вчителів та педагогів, спілки юристів чи навіть підприємців певної національності). Досить різноманітною є, так би мовити, й вертикальна структуризація громадських організацій. Можна виділити три основні рівні цієї структури — всеукраїнський (інколи — як відгалуження міжнародного), обласний (інколи — регіональний, міжобласний) і місцевий, в основному міського та районного статусу (хоча в місцях компактного проживання окремих національних меншин громадські організації створюються навіть на рівні сіл).

Українська держава не лише гарантувала на законодавчому рівні право національних меншин на самоорганізацію а й взяла на себе зобов'язання всебічної, у тому числі фінансової підтримки діяльності громадських організацій у збереженні та розвитку традиційних національних культур. І сьогодні культурне розмаїття — це справжня цінність українського суспільства, запорука його єдності, перепона для поширення ксенофобії та екстремізму, які сьогодні стають все більш тривожним явищем у різних куточках світу.

Цілком очевидно, що громадські організації національних меншин України, як і будь-які добровільні громадські організації, що діють у межах правового поля держави, є матерією вітчизняного громадянського суспільства, але «щільність» їх мережі не завжди свідчить про ступінь зрілості останнього. Тим більше, що з 1 січня 2013 року набрав чинності новий Закон «Про громадські об'єднання» (прийнятий Верховною Радою 22 березня і підписаний Президентом 13 квітня 2012 року), яким, по-перше, скасовано поділ громадських організацій і спілок на всеукраїнські, міжнародні та місцеві, а по-друге, встановлено мінімальну кількість засновників: дві людини (для громадської організації) або дві юридичні особи (для громадської спілки) [4].

Досить інтенсивна динаміка зростання кількісних показників останнім часом не корелюється із удосконаленням якості цих громадських інституцій. Серед формально

існуючих організацій досить таких, які проявляють мінімальну активність або взагалі не подають ознак життя. Частково тут проявляється цілком природний процес оновлення і, відповідно, відмирання нежиттєздатних структур, частково — суб'єктивні чинники. Але є й такі структури, які створені за радянськими зразками «для галочки», для звітності, зрештою — лише з метою «освоєння» держбюджетних (спонсорських, грантових тощо) коштів, вичерпання яких призведе до суттєвої зміни статистичних показників окресленого сектору громадянського суспільства, яке в цілому, на думку експертів, є слабо розвиненим і потребує модернізації.

Важливим кроком у цьому напрямі і став новий Закон «Про громадські об'єднання», який значно більшою мірою відповідає європейським стандартам. Так, наприклад, згідно з його нормами, громадські організації тепер мають право вести підприємницьку діяльність, якщо дохід від неї буде спрямований виключно на досягнення мети громадського об'єднання. Саме такий підхід передбачений Рекомендаціями Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо статусу неприбуткових організацій в Європі. Окрім того, згідно з частиною 1 статті 1 нового Закону, громадське об'єднання як добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права може діяти як для захисту інтересів своїх членів, так і для захисту інтересів осіб, які не є його членами. Такий підхід відповідає міжнародним стандартам правового регулювання статусу громадських об'єднань. Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо статусу неприбуткових організацій в Європі, зокрема частина 12 Рекомендацій, вказують, що неурядові організації повинні мати можливість вільно здійснювати представництво громадських інтересів з питань, що мають суспільне значення.

Дотримання європейських стандартів щодо прав національних меншин, які задекларовано відповідно до взятих Україною на себе міжнародних зобов'язань і власної Конституції, потребують забезпечення широкої національно-культурної автономії для національних громад.

Не переймаючись зараз філософсько-юридичними питаннями про співвідношення індивідуальних і колективних прав, зазначимо, що національні меншини України та їхні представники намагаються реалізувати право на участь у прийнятті рішень, що стосуються їх безпосередньо, а не очікувати дозволу влади на реалізацію елементарних форм національно-культурного життя. Саме тут постають принципи і дуже складні проблеми національно-територіальної або національно-культурної автономізації. Її вирішення, як вважають вітчизняні етнополітологи, потребує прийняття закону про національно-культурну автономію. Водночас реалії сучасного етнополітичного буття все частіше нагадують про значущість історичного досвіду. Як відомо, Україна у свій час мала досвід національно-територіальних автономій, і досвід цей, — оскільки він був результатом проведення централізованої політики «зверху», — залишає суперечливе враження. Кінець кінцем сама Україна була подібною автономією, тільки в більшому масштабі — в рамках СРСР, але її автономність не зашкодила розвитку асиміляційних процесів; з іншого боку, саме етнополітичний характер радянської федерації виявився зрештою її слабким місцем і спричинив її розпад. Сьогодні окремі національні меншини України ставлять питання про територіальну автономію (хоча й обережно, через його неконституційність), але дуже мало підстав сподіватися, що подібні плани автономізації або федералізації України працюватимуть на загальнонаціональну українську ідею. Надто сильне сьогодні тяжіння цих етнічних спільнот до держав, що уособлюють їхню історичну Батьківщину (навіть при тому, що ці люди здавна живуть саме на тих територіях, які сьогодні є частиною України).

Теоретично питання про територіальну автономізацію не може відкидатись остаточно. Проте в сучасних умовах безумовно більш продуктивним є обговорення питання про національно-культурну (або персональну) автономію. Таке обговорення не означає нав'язування зверху якихось єдиних і не всім зрозумілих форм. Навіть прийняття відповідного закону, якщо це станеться, не має означати впровадження одноманітності в питаннях самоорганізації. Поліетнічність суспільства потребує врахування особливостей національного менталітету, форм культурного і соціального життя, зокрема — форм внутрішньої самоорганізації

того чи іншого етносу. Тому впровадження певної універсалізації, без якої, звичайно, не обійтись, оскільки йдеться про поліетнічність єдиної держави, має забезпечити збереження і використання прийнятних та життєво важливих для окремих етносів структур.

Щодо практичної реалізації права національних меншин України на національно-культурну автономію, варто згадати, наприклад, що 31 травня вже тепер далекого 1991 р. був підписаний досить унікальний, як на той час, документ — Декларація про принципи співробітництва між Українською Радянською Соціалістичною Республікою та Угорською Республікою та про забезпечення прав національних меншостей. Цей документ фактично не тільки переводив у формат двосторонніх зобов'язань практично всі вже сформульовані в міжнародних документах (не завжди обов'язкових) права національних меншин, але й багато в чому випереджав їх (адже ще не було ані Декларації ООН про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин, ані Рамкової конвенції про захист національних меншин, ані Європейської Хартії регіональних мов або мов меншин). Наведемо лише два пункти, які визначали громадсько-політичні права меншин: «5. Сторони заявляють про свою готовність сприяти створенню такого статусу національних меншостей, який забезпечить їм право на ефективну участь у державних справах, включаючи участь у справах, що стосуються захисту і заохочення їхньої самобутності, прийняття і виконання рішень, що мають відношення до регіонів їхнього проживання; 6. Сторони вважають природним елементом демократичної держави право національних меншостей на створення і функціонування в законних рамках своїх власних організацій чи асоціацій на території сторін, які служать збереженню їхньої самобутності. Ці організації чи асоціації можуть встановлювати та підтримувати контакти з організаціями чи асоціаціями інших країн, з якими вони мають спільне етнічне чи національне походження, культурну спадщину чи релігійні вірування. Вони можуть шукати добровільну фінансову та іншу допомогу, а також державну підтримку. Така діяльність має відповідати нормам національного законодавства держави перебування. Вирішення практичних питань надання такої допомоги Сторонами покладається на Змішану комісію» [5, с. 313–314].

Як бачимо, у документі не йшлося безпосередньо про право національно-територіальної автономії, проте послідовна реалізація сформульованих позицій про участь у прийнятті й виконанні рішень, що мають відношення до регіонів їхнього проживання, цілком могла б бути витлумачена як рух саме в цьому напрямку.

Принципова оцінка виконання Україною Статті 4 (2) Рамкової Конвенції, яка закликає до використання «відповідних заходів з метою сприяння в усіх ділянках економічного, соціального, політичного і культурного життя досягненню повної й ефективної рівності між особами, які належать до національної меншини, і тих, які належать до більшості» свідчить, що в Україні, незважаючи на прийнятий у 2012 році закон «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», на практиці злочини на ґрунті етнічної, расової та релігійної ворожнечі залишаються безкарними, а прояви ксенофобії стають типовим явищем для публічного дискурсу та політики. Не випадково в резолюції щодо ситуації в Україні від 13 грудня 2012 року Європарламент зауважив, що расистські, антисемітські та ксенофобські погляди, які вільно висловлюються в українській політиці, суперечать засадничим цінностям і принципам ЄС.

Незадовільною з точки зору євроінтеграційних перспектив України є також ситуація, що склалася з реалізацією положень Рамкової конвенції щодо функціонування дорадчих та консультативних структур за участю представників національних меншин. Адже дорадчо-консультативних Рад представників національних громадських організацій України, що діяли при спеціальному центральному органі виконавчої влади (Міністерстві, а в останні роки Державному комітеті) більше не існує, оскільки у 2010 році було ліквідовано сам орган державної влади, який був уповноваженим з питань етнонаціонального розвитку.

Після останніх президентських виборів закінчила своє існування як така і дорадчо-консультативна Рада з питань етнонаціональної політики при Президентові України,

а виконання її функцій щодо забезпечення взаємодії органів державної влади, громадських організацій, підприємств, установ і організацій у питаннях сприяння консолідації та розвитку української нації, а також розвитку етнічної, культурної, мовної самобутності національних меншин України було покладено на Громадську гуманітарну раду як консультативно-дорадчий орган при Президентові України. Але Громадська гуманітарна рада, на наш погляд, не може замінити повною мірою існуючі раніше дорадчо-консультативні органи при Президентові, які склалися переважно із числа представників громадських організацій національних меншин України.

Своєрідність ситуації з кримськими татарами свого часу стала причиною утворення 18 травня 1999 р. Ради представників кримськотатарського народу при Президентові України. Положення про Раду було затверджено 7 квітня 2000 р. До її складу фактично майже у повному складі було включено невизнаний офіційно Меджліс кримськотатарського народу. Згідно з постановою Ради Міністрів Автономної Республіки Крим від 13 червня 2000 р. подібні ради організовані при районних державних адміністраціях. Упродовж 10 років ця рада давала можливість виборним представникам кримських татар брати участь у прийнятті державних рішень щодо розв'язання політико-правових, соціально-економічних, культурних та інших проблем, пов'язаних з поверненням в Україну, облаштуванням, адаптацією депортованого кримськотатарського народу. У серпні 2010 року Президент України Віктор Янукович підписав указ № 873/2010 «Питання Ради представників кримськотатарського народу», яким було змінено кількість, склад і принцип формування ради. Указ викликав негативну реакцію з боку Меджлісу і привніс напругу в питання співпраці цього представницького органу з владою.

Таким чином, основними проблемами забезпечення прав національних меншин України, що потребують першочергового вирішення у контексті європейської інтеграції, є: забезпечення права на захист від дискримінації за етнічними, расовими та релігійними ознаками та проявів ксенофобії, права на національно-культурну автономію, на представництво інтересів і участь у дорадчих та консультативних органах, право на захист мов, яким загрожує зникнення.

1. *Мицик В. В.* Права національних меншин у міжнародному праві / Мицик В. В. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2004. – 287 с.

2. *Вітман К. М.* Етнонаціональна політика постсоціалістичних країн: моделі, особливості, проблеми : [монографія] / Вітман К. М. – К. : Логос, 2007. – 336 с.

3. *Закон України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon4.rada.gov.ua/lavs/show/802-15.

4. *Закон України «Про громадські об'єднання»* [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 1. – Ст. 7. – Режим доступу : zakon2.rada.gov.ua/lavs/show/4572-17.

5. *Етнополітика в Україні. Документи та матеріали* / [під ред. В. Євтуха]. – К. : Держкомнацміграції України, 1998. – 353 с.